

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М. ВЕБЕРА

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження поглядів М.Вебера на проблему соціальної диференціації зумовлена тим, що видатний німецький соціолог, філософ, історик, економіст був по суті першим, хто наважився розглянути місто як соціально-географічний феномен, у всій складності його системо утворюючих ознак і у процесі його тривалої еволюції на різних континентах.

Диференціація соціальна (від лат. differentia – розрізнення) – процес і стан поділення певної соціальної цілісності (суспільства, організації, групи) на складові частини чи елементи (інституції, сегменти, індивіди). Як процес соціальна диференціація означає поділення певного соціуму в ході його змін, історичного розвитку, коли шляхом відокремлення, розділення, уособлення тощо утворюються нові соціальні елементи (сфери і різновиди людської діяльності, типи соціальних організацій, цінності, взірці, норми тощо), які набувають певного статусу, виконуючи нові функції та ролі. Як стан соціальна диференціація відображає наявну гетерогенність певного соціуму, який складається з взаємопов'язаної множинності відповідних елементів, складових частин, сегментів [3].

До найважливіших вимірів соціальної диференціації належать: поділ праці, професійна спеціалізація, соціально-статусне розшарування, розрізнення інтересів, соціокультурні відмінності. Соціальній диференціації сприяють такі чинники, як майнове, освітнє, вікове розшарування соціуму, етнічна, мовна та конфесійна різноманітність суспільства, його локально-регіональні відмінності тощо. Їй також сприяє відносний поділ суспільних форм життєдіяльності людей (політика, економіка, культура, повсякденне життя), уособлення міського й сільського стилів життя, існуючих субкультур тощо [2].

Німецький філософ і соціолог М. Вебер розглядав соціальну диференціацію як наслідок процесу раціоналізації цінностей норм і відносин між людьми [2]. Звичайне уявлення про місто виходить із пріоритету кількісної ознаки: місто – це насамперед велике поселення. З соціологічної точки зору, за Вебером, це дійсно важлива ознака. Мешканці міста живуть у близько розташованих одна до одної будівлях, і ця їх сукупність являє собою настільки велике поселення, що особистісне знайомство мешканців за принципом сусідського зв'язку зовсім не є обов'язковим. І все ж кількісна ознака далеко не вирішальна для тих поселень, які мали в минулому права міст [3].

Теперішнє розуміння концепцій Вебера вітчизняними спеціалістами практично злилося з західною точкою зору, де Макс Вебер впродовж цілого століття вважають чи не найвидатнішим сучасним дослідником природних особливостей людини. Його твори як класичні вивчаються в середніх та вищих навчальних закладах усього світу, а ім'я його навки зайняло належне йому місце серед класиків світової думки. Уже майже на склику свого життя він почав розглядати свій науковий доробок як «соціологію», тож нині він відомий саме як один із «батьків-засновників» соціології [4]. Вебер будував свій аналіз, принципово протиставляючи його марксистському, в основу якого було покладено гіпертрофовані ролі економічних чинників. І якщо для Маркса в основі всього лежав економічний інтерес, то Вебер саме виникнення такого інтересу розглядав ли ше як окремий випадок реалізації соціальних цінностей. Фундаментальною для нього виявилася категорія цінності, а не інтересу. Спираючись на цю категорію, соціолог розробив значно складнішу, поліваріантну систему соціальної стратифікації, ніж класова. В основі цієї стратифікації це одне (класове, або економічне), а два начала (статус і клас). Індивіди, вважає Вебер, прагнуть утвердити в суспільстві свої позиції, зміцнити свій соціальний статус. У тих випадках, коли таке зміцнення пов'язано з реалізацією економічних інтересів, як у розвинених в економічному відношенні суспільствах, формуються класові інтереси. Однак свідомість індивіда може бути і не пов'язана безпосередньо з класовими цінностями. Люди нерідко усвідомлюють себе як частина не тільки класової, скільки етнічної, станової чи релігійної спільності. Ці міркування принципово важливі для розуміння механізму мотивації участі в політиці. В різних спільностях Вебер вважає, що індивіди активно практикують політичну діяльність, якщо зачеплені їх фундаментальні цінності. Економічні інтереси вступають у цьому випадку в нерозв'язне протиріччя з цінностями. Виникає небезпека неорганізованого, неінституціоналізованого залучення людей у політику, загрожує непередбачуваними для суспільства наслідками [5].

Висновок. Отже, соціальна диференціація це процес і стан поділення певної соціальної цілісності на складові частини чи елементи. До найважливіших вимірів соціальної диференціації належать: поділ праці, професійна спеціалізація, соціально-статусне розшарування, розрізнення інтересів, соціокультурні відмінності. Вебер розглядав соціальну диференціацію як наслідок процесу раціоналізації цінностей норм і відносин в різних сферах функціонування суспільства та його відносин з державою.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр Академія, 2000. 864 с.
2. Проблеми дефініції і генезису міста у науковій спадщині М.Вебера URL:<http://history.org.ua/LiberUA/Book/11/2.pdf>
3. Макс Вебер та його соціологічна модель суспільства URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12663>.
4. Історія соціології(у 2-х кн.) [Електронний ресурс]: навчальний посібник/ О.А.Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. К.: КНЕУ, 2017. 166 с. URL:https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/Rakhmanov_istor.pdf